

Kraški relief

Kazalo

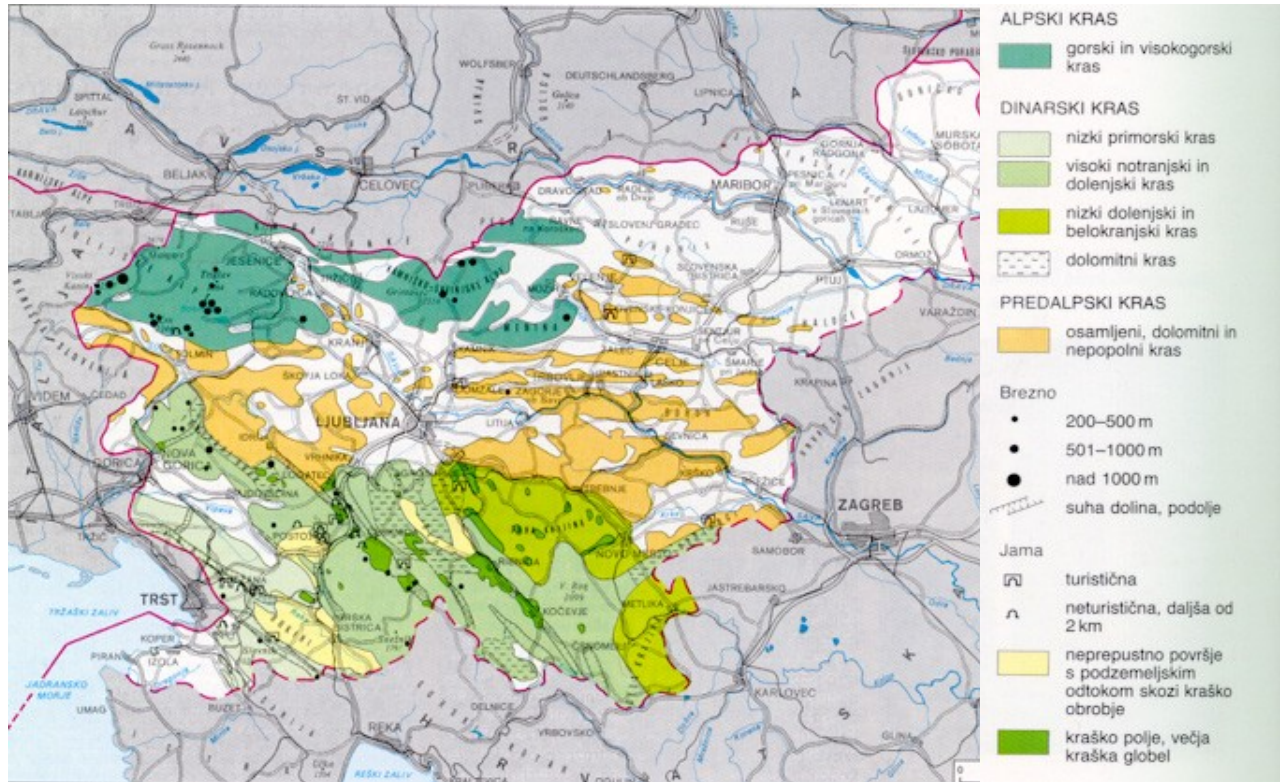
Kazalo	2
Uvod	3
Kraški relief	4
Površinske, podzemeljske kraške oblike	5
Korozija, vodne razmere	6
KRAŠKI POJAVI: kraški izviri, ponikalnice	7
Žlebiči, škraplje	8
Vrtače, kotlič	9
Uvala, koliševka	10
Kraško polje, kraško podolje	11
Suha dolina, brezno	12
Kraške jame	13
Kapniki	14
Viri	15

Uvod

S tole seminarsko nalogo bom skušala opisati kaj sploh sestavlja kras. Kras pomeni pokrajino na vodotopnih oziroma vodoprepustnih kamninah, kjer so posebne površinske in podzemeljske oblike in kjer je pozemeljski vodni odtok.

Bistvo kraškega reliefa so kraški pojavi.

Kras nastaja na apnencu in njemu po kemični sestavi sorodnih prepustnih kamninah. V Sloveniji je takega površja skoraj polovica.

Proces, ki ustvarja za kras tipične reliefne oblike, se imenuje kemična erozija ali **korozija**.

Kraških pojavov ni brez vode in hkrati velja, da kras skoraj nima površinsko tekočih voda. Zaradi prepustnosti apnenca so značilne specifične **vodne razmere**.

Na robu kraškega sveta so pogosti **kraški izviri**.

Vodo lahko zbira reka, ki oblikuje normalen rečni relief ali pa kraška reka, imenovana **ponikalnica**.

Na kraškem površju nastajajo površinske kraške oblike:

- žlebiči
- škraplje
- škavnice
- vrtače ali doline (v mednarodni terminologiji)
- kotliči
- uvala
- koliševka ali udorna vrtača (udornica)
- kraško polje
- kraško podolje
- suha dolina

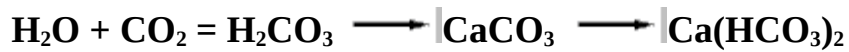
Za kraško površje pa so značilne tudi podzemeljske kraške oblike:

- brezno
- kraške jame
- kapniki

Poznamo različne vrste krasa:

- popolni ali globoki
- visokogorski kras
- tropski ali stožčasti kras
- goli kras
- pokriti kras

KOROZIJA: je proces raztapljanja apnenca. Poteka z delovanjem padavinske vode, obogatene z ogljikovim dioksidom, na apnenec.

Intenzivnost raztapljanja apnenca je močno odvisna od čistosti in razpokanosti kamnine ter od količine CO₂, ki se ga voda nabere iz zraka, največ pa v prsti.

VODNE RAZMERE: Kras deluje kot cedilo: padavinska voda se izgublja skozi razpoke v apnencu in odteka v globino. Podzemne vodne poti so zelo različnih velikosti in oblik. Voda se združuje v manjše in večje curke, potoke in podzemeljske reke, zastaja v podzemeljskih jezerih, se pretaka skozi globoke rove, nato se na kraškem obrobju spet pojavi na površju. V kraško podzemlje poniknejo tudi ponikalnice, ki pritečejo z nekraškega sveta. Po dežju se kras hitro napolni z vodo, vodna gladina v kotlinah se dvigne, nato pa se podzemlje počasi prazni.

KRAŠKI IZVIRI: To so močni izviri vode na stiku apnenca z neprepustno podlago. Voda lahko izvira tudi v kraški jami. Za kraške izvire imamo različna ljudska imena, npr.: kropa, obrh, itd. So primerni viri pitne vode, a hkrati zelo občutljivi za onesnaževanje.

PONIKALNICE: reka s kraškim izviro, ki ponavadi teče po neprepustni podlagi kraškega polja, na stiku z apnencem pa ponikne oz. izgine v tla. To mesto imenujemo požiralnik, ponikev ali pa jamski ponor, če voda izginja v jamo.

7

ŽLEBIČI: razjede
pravilnih žlebastih oblik, ki potekajo v smeri največjega strmca stene.
Izoblikuje jih odtekajoča padavinska voda.

ŠKRAPLJE: od nekaj cm do nekaj m dolge kraške oblike, nastale zaradi korozije vzdolž razpok ob ploskvah manjše odpornosti kamnine.

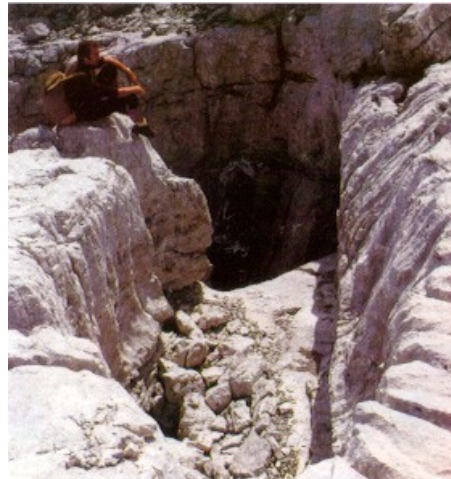

8

VRTAČE: kotanje skledaste ali lijakaste oblike, s premerom do 50m in globoke do 10m. Debelejša plast prsti na dnu vrtače je primerna za njive.

KOTLIČ: vrtačam podobne kotanje v visokogorju, v katerih se nabira sneg. Ob taljenju se površje v kotanji hitreje znižuje kot v okolici.

UVALA: skledasta kotanja ,
večja od vrtače in manjša od
kraškega polja , od katerega
se razlikuje tudi po
neravnem dnu, ki je lahko
razčlenjeno z vrtačami.

KOLIŠEVKA: zaprta globel (globoka in široka do 200m), s prepadnimi
pobočji, nastala z rušenjem jamskega stropa

KRAŠKO POLJE: največja kotanja na krasu, z ravnim dnom, strmim, sklenjenim obodom. Po njem ponavadi teče reka ponikalnica s kraškimi izviri in odtokom.

Fenomen med kraškimi polji je Cerkniško polje s presihajočim jezerom. Polje ojezeri ob večjem in dolgotrajnem deževju, ko se nanj steka večja količina vode, kot jo lahko ponikne.

PODOLJE: uravnan, nižji svet med kraškimi masivi. V najnižjih delih lahko nastanejo kraška polja.

JA: dolinasta oblika brez
vodnega toka, ki ponavadi
niku vode v kraško notranjost.

BREZNO: navpičen jašek v
kraškem svetu, ki je
praviloma bolj globok kot pa
širok in se mu ne vidi dna.

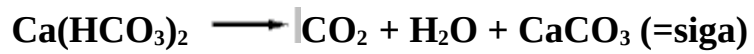

KRAŠKE JAME: nastanejo zaradi korozijske razširitve razpok v kamninah, največje pa so oblikovale podzemeljske reke oz. ponikalnice. Lahko so suhe ali vodne izvirne ali ponorne. Skoraj vse jame so obilno zasigane. V njih najdemo sigo najrazličnejših oblik, stalaktiti, stalagmiti in stebri nastopajo v vseh mogočih oblikah.

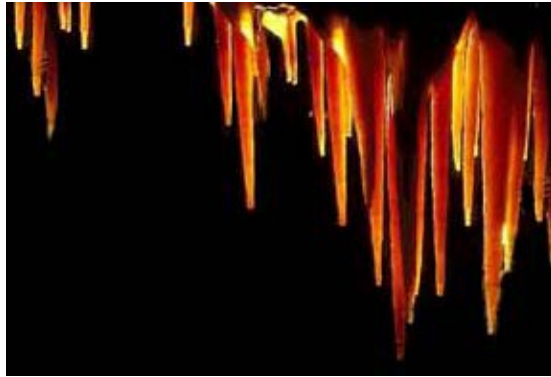

KAPNIKI: so sigaste tvorbe, ki nastajajo v suhih kraških jamah.

Z uhajanjem CO₂ iz kapljajoče vode se izloča kalcit oz. siga.

Kapniške tvorbe so različnih oblik: stalagmiti (na tleh), stalaktiti (s stropa), stebri (po združitvi stalaktitov in stalagmitov), zavese, cevčice itd.

Viri:

- **Andrej Kranjc, Vojislav Likar, Milojka Žalik Huzjan: KRAS: Pokrajina, življenje, ljudje. Založba ZRC, Ljubljana 1999**

- **Salvator Žitko: Kraški rob in Bržanija. Obratovalnica IMO Koper, Koper 1990**

- **Matjaž Kmecl: Zakladi Slovenije. Cankarjeva založba, Ljubljana 1997**

